

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi / Mimarlık Bölümü
2022-2023 Güz Yarıyılı

MİM 313 - MİMARLIKTA ESTETİK KAVRAMI
Doç. Dr. Mehriban MİKAYİLOVA

**KONU 5: «MİMARİDE KLASSİK ÜSLUB VE AKIMLARIN ESTETİK ÖZELLİKLERİ.
XII-XIX yy.».**

Mimari üslup kavramı, daha karmaşık ve net olmayan teorik konulardan biridir. Bu terimin kitaplarda, internette bir çok genel anlatımlarına rast gelinir. Üslup, imge sisteminin sanatsal ifade araçları ile sanatsal-ideolojik özden doğan yaratıcı yöntemlerin birleşimidir.

Mimari üslup, belirli bir zaman ve mekandaki bir mimari eserin karakteristik özelliklerinin, niteliklerin ve işaretlerinin birleşimidir.

Üslup, mimarın yaratıcı yönteminin özelliklerinde, biçimlendirme ve kompozisyon yöntemlerinde, işlevsel, yapıcı ve sanatsal yönlerinde ortaya çıkan özellikleri bir araya getiriyor.

Üslup, binaların işlevi, inşası ve estetiğiyle bir arada uzun bir süre boyunca oluşuyor.

Her dönemin mimari üslubu, kendi döneminde yapılan muhteşem binaların mimarisine dayanmaktadır.

Her çağ uluslararası ve ulusal özelliklere sahip olan kendi mimari üslubunu yaratmıştır.

Kurtarıcı İsa Heykeli, Brezilya
Çin Seddi, Çin Halk Cumhuriyeti
Machu Picchu, Peru
Petra, Ürdün
Kolezyum, İtalya
Tac Mahal, Hindistan
Chichen Itza), Meksika'

Dünyanın Yeni Yedi Harikası

Farklı ülkenin farklı bölgelerinde aynı mimari üslubu gittikçe daha fazla benzersiz unsur içerir. Mimari üslup kavramı son derece geniştir: belirli bir ideoloji temelinde ortaya çıkan, toplumun gerçek sosyal sorularını yanıtlayan mimari, yaratıcı öz-yeterliliğinin, olağanüstü yaratıcı gücünün gelişimine yanıt olarak oluşur.

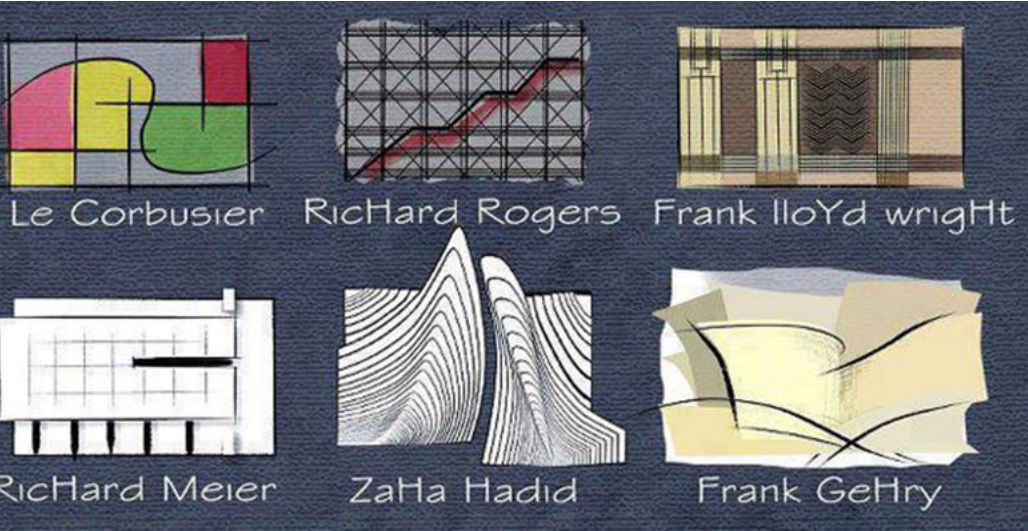
Mimari, binaların ve yapıların hacimsel inşasında sanatsal formların ve strüktürün bütünlüğünü dikkate alarak, üretici güçlerinin gelişimine uygun olarak oluşur.

Belli ki, farklı halkların ve dünyanın farklı ülkelerinde tarihsel gelişim sürecinde, güzellikle sanatsallığın harmonisi hakkında fikir değişirdi, yeni bina türlerine ihtiyaç çoğalırdı, daha ilerici inşaat yöntemleri geliştirildi ve bu da eski formların ve yeni sanatsal araçların değiştirilmesine yol açtı.

Mimari üslup, binayı veya diğer yapıyı farklı eden veya tarihsel olarak tanımlanabilen özelliklerle karakterize edilir. Üslup, biçim, yapı yöntemi, yapı malzemeleri ve bölgesel karakter gibi özellikleri içerebilir.

Mimarlık genellikle, zamanla değişen modaları, inançları ve dinleri veya yeni fikirlerin, teknolojilerin, malzemelerin ortaya çıkışını yansıtan üslup kronolojisinde sınıflandırılabilir. Bu nedenle üsluplar toplumun tarihine dayanır.

Herhangi bir zamanda, birkaç üslup kullanılabılır. Yeni üslup bazen mevcut üsluba karşı isyan eder, kendi dilini bulur ve farklı adlar alan birkaç akımlara bölünür.

Çin'in Mimarisi

Japonya'nın modern mimarisi:

Üsluplar genellikle başka ülkelere yayılabilir, böylece diğer ülkeler kendi tarihini, ekonomik gelişimini yaşarken, mimarlık üslubu, hatta yarandığı ülkede artık eskileşirse ve kullanışsız olursa bile, diğer ülkede yeni bir şekilde gelişmeye devam eder.

Mimaride üsluplar birbirini tamamlar ve zenginleştirir.

Üsluplar mekanik olarak birbirlerinin yerine geçmezler, eskileşse bile, iz bırakmadan kaybolmazlar.

Uluslararası, ulusal ve bölgesel karakter taşıyabilir.

Genel olarak sanatta olduğu gibi, mimaride de üslup koşullu bir kavramdır.

Avrupa mimarlık tarihini anlamak için üslup daha çok uygun olsa da, birkaç bölgenin mimarlık tarihini karşılaştırmak için uygun değildir.

Asya ülkelerinin mimari tarihinde, örneğin Çin mimarisinde, Avrupa'nın mimari üsluplarına uygun gelen dönemleri ayırt etmek zordur.

Mimarlık, bir insanın faydaları ve güzelliği düşüncesiyle toplumun gelişim tarihi, dünya görüşü ve fikirleri, inşaat ekipmanları geliştirme düzeyi ile her zaman yakından ilişkili olmuştur. Bütün bunlar mimari tarzı, yani tarihsel olarak oluşturulmuş sanatsal araç ve teknikler etkilemiştir. Mimari tarz, mekan düzenleme, belli bir dönemin karakteristik mimari formlarının seçimi, oranları ve dekoratif süslemeler ile kendini göstermektedir. Çeşitli mimari stillerle tanışmak, bir insanın geçmişinden çok şey anlatabilir. Stil, kararlı sanat formlarının bir birleşimidir. Stil, dönemin bir türevidir. Stil tamamen farklı nesnelere birleştirilebilir: evler, mobilyalar, mutfak eşyaları, tablolar ve hatta giysiler. Her şeyden önce, onların formlarını, ana hatlarını, renklerini, motiflerini belirleyen tam da bir stildir.

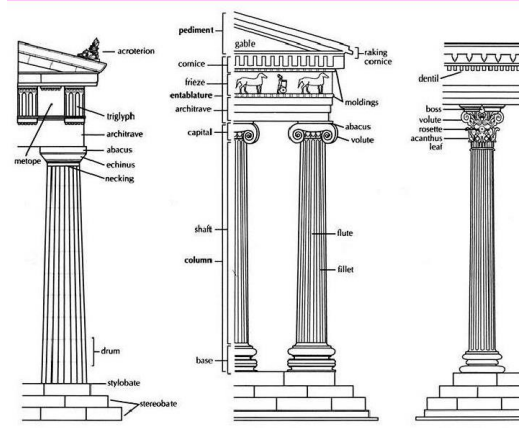
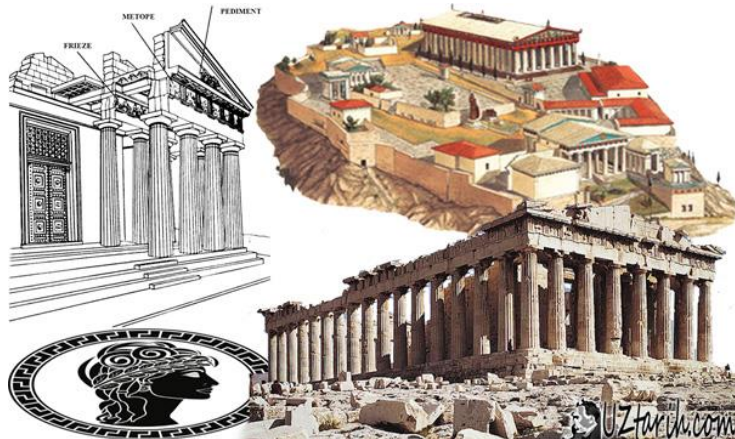
Antik Mısır tarzı, Nil Vadisi'nden M.Ö. 5000 yıllarında ortaya çıktı ve M.Ö. 300 yılına kadar sürdü. Eski Mısır mimarisi geleneksel ve monotondur. Bunun nedeni, taş çıkarımı ve işlenmesi devletin elinde olduğundan, çalışma yöntemleri o kadar sıkı bir şekilde yerleştirilmiş ki 3.500 yıl boyunca değişmediler.

Denderah Tapınağı

Filai Tapınağı

Antik Roma Tapınağı

Panteon, 118-125

ROMANESK ÜSLUPU / ROMANESK MİMARİSİ

Dünya'da sanat anlayışı yüzyıllardır var. Bu konuda Orta Çağ'dan bu yana Avrupa Mimari'sinin başından geçmiş mimari akımlar hakkında bilgi vernek isterdim.

Romanesk sanat, İngiltere'de "Norman üslubu", Avrupa'da "Roman üslubu" olarak adlandırılan bir sanat akımıdır. 1066 yılında Normanların İngiltere'yi fethetmesiyle başlamış, 12. yüzyıla girmeden önemini yitirerek yerini gotik sanata bırakmıştır. Ortaçağ'da inşa edilen manastır ve kiliselerde kullanılmaya başlanmıştır. Romanesk yapıların en belirgin özellikleri, çok geniş bir alan kaplamalarıdır. Çok geniş alana yayılırlar da yükseklik konusunda çok iddialı değillerdir. Kuleleri de çok yüksek değil.

Yapıların duvarları çatının ve kubbenin yükünü taşıyabilmek için çok kalındır. Yan cephelere çok kalın payandalar yapılmıştır. Dış duvarlara payandalar yaslanır. Bu nedenle de duvarların alt kısmında pencere bulunmaz. Pencereler yüksek kısımlarda, çok sayıda ve boyut olarak küçüktür. Pencerelerin boyutlarının küçük olması ve yapının üst kısmında olması sebebiyle yapının içine çok ışık girmez. Yapıların içinde süsleme olarak genelde çok anlam taşımayan soyut figürler kullanılır. Yapıların dış yüzeyi ise düzdür ve neredeyse hiç süslemesi yoktur. Romanesk yapılardaki tonozlar yuvarlak hatlıdır. Bu yuvarlak hatlara, pencere ve kapı çerçevelerinde de rastlanır.

Tournai Katedrali

Speyer Katedrali

Murbach Benediktin Kilisesi

Saint Trophime Kilisesi

GOTİK TARZ / GOTİK MİMARİ

12. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar süren ve Kuzey Fransa'da Sens, Reims ve Rouen yepiskoposluklarında başlayıp Avrupa'ya yayılan ve ana özelliği dikey hatlar olan mimari üsluptur. Gotik yapıların çok yüksek olmasının bir amacı da Tanrı'ya yakın olmak. Gotik mimari ile insanların dini odak noktasına koyması aynı döneme rastlıyor. Gotik tarz, Romanesk üslubun tersi gibidir. Daha dar alana yayılırlar ancak çok yüksek inşa edilirler. Yani Romanesk'in aksine yatay değil, dikey düzlemlerdir. Yükseklikleri Romanesk bir katedralin yüksekliğinin iki katı kadardır. Gotik yapıların diğer bir özelliği ise üçgen ve sivri uçlu tonozlardır. Gotik mimarinin en dikkat çeken özelliği, eserlerin uzunlamasına büyümesidir. Gotik yapılarda süslemeler artmıştır. Karmaşık ve birbirine geçmiş doğal şekillerden elde edilen zengin bir süsleme tarzı kullanılmıştır. Sivri kemer kullanılmıştır. Binalar yükseldikçe artan ağırlık sorununu çözmek için bina yükünü yaymayı sağlayan dayanma kemerleri yapılmıştır. Bu kemerler, aynı zamanda yapılara dekoratif ve estetik bir görünüm kazandırmıştır.

Pencereler ve açıklıklar ön plana çıkmıştır. Rengarenk vitray pencerelerden içeri giren ışık huzmeleri, kiliseler içerisinde ruhani bir hava yaratır.

Gotik mimariyle birlikte, önceleri daha sade olan cephelerde, süslemeli geniş kapılar, çok sayıda heykel ve kabartmalar kullanılmıştır. Cephenin tam ortasına gelen, renkli camlarla yapılmış dini resimlerin yer aldığı yuvarlak gül pencereler, bu üslubun diğer önemli özelliklerinden biridir.

Cathedrale Notre Dame Katedrali

Chartres Katedrali, Paris yakınları

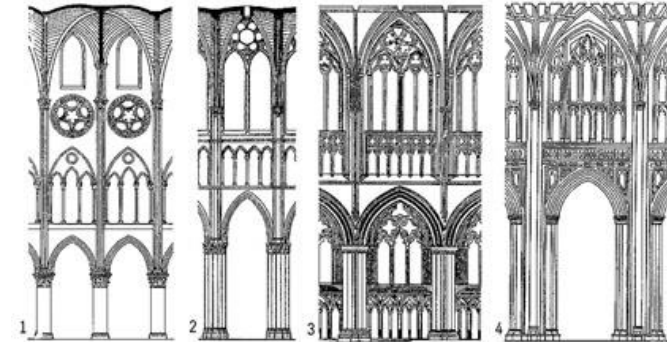
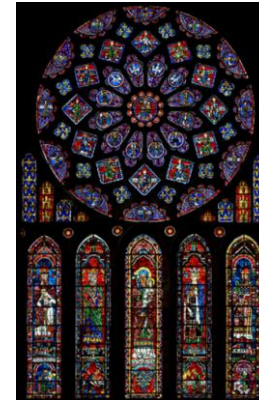
Duomo di Milano

Strasbourg Notre Dame Katedrali

Köln Katedrali

RÖNESANS ÜSLUBU / RÖNESANS MİMARİ

Rönesans üslubunun doğduğu yer, İtalya'nın Floransa kentidir. Floransa 14. yüzyılda Gotik mimariye karşı bir hareket başlatmıştır. 15. yüzyıl mimarları ve sanatçıları eski Roma eserlerini yorumlamaya başladılar ve yeni eserlerde Roma mimarisini ve Romanesk mimarisini baz aldılar. 1500'lü yıllar sonrasında da "Yeniden Doğuş" anlamına gelen Rönesans mimarisini Roma desteklemiştir. Rönesans döneminin ilk mimarı olarak "Flippo Brunelleschi" kabul edilmektedir. Brunelleschi, o dönemde yarım kalan geç gotik üslup özelliklerine göre tasarlanmış Floransa Katedralini tamamlayıp dev kubbesini inşa ederek dönemin ilk önemli Rönesans mimari eserini ortaya çıkarmıştır. Rönesans mimarisinin genel kurallarını oluşturup yerleştirenler ise Leon Battista Alberti ve Filarette olmuştur. Ayrıca yine bu mimarın en önemli temsilcileri Donato Bramante, Raffaello Sanzio ve Michelangelo Buonarroti olarak sayılabilir. Geometrik ve simetrik biçimleri, yapının estetik tanımı, mimari öğelerin birbiri ve bütünüyle oluşturduğu uyum ve bunun gibi bir çok önemli kavramı ele almaktadır. Rönesans mimarisinin temeli insan, Gotik mimarının temeli dindir.

Rönesans'ta mimari gelişmeler görülmüştür.

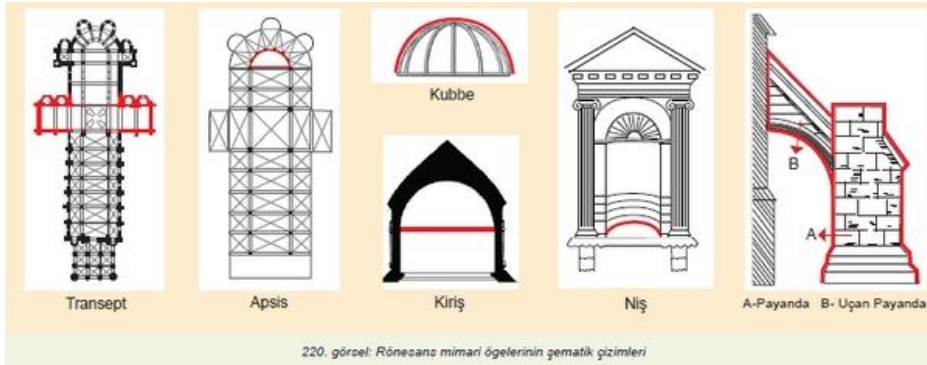

Siena Katedrali

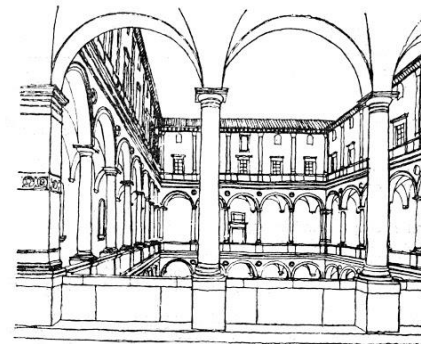

San Lorenzo Bazilikası, Floransa

Floransa Katedrali, Flippo Brunelleschi

220. görsel: Rönesans mimari öğelerinin şematik çizimleri

Santa Maria Novella Bazilikası, Floransa

MANİYERİZM

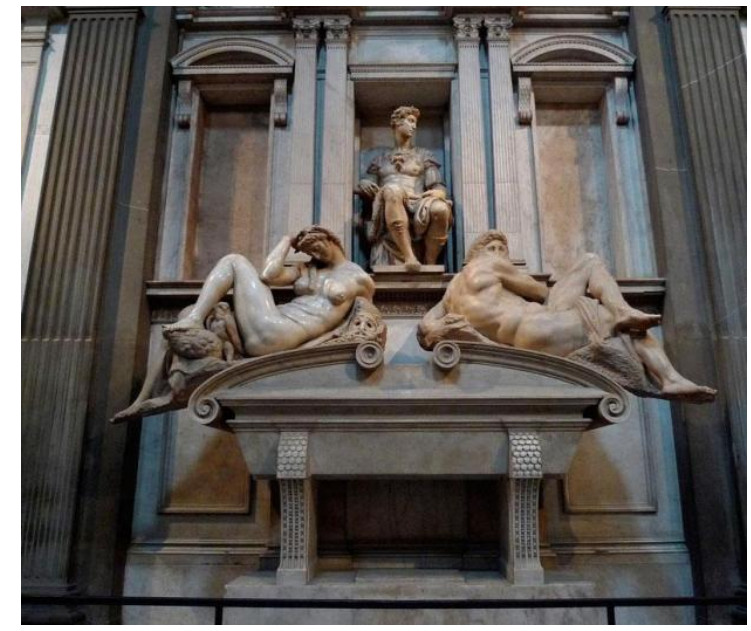
Rönesans'tan Barok'a geçişte İtalya'nın Floransa kentinde ortaya çıkan ara bir dönemdir. 1520 ile 1590 yılları arasında İtalya'da etkin olmuş bir üsluptur. Bu dönemde yapılan eserlerde abartmalar çok, resim ve heykeller hareketlidir. Pek çok unsur havada uçar gibi resmedilir. Oranlar değişmiş, vücut formları bozulmuştur. Vücuda göre kafalar küçülmüş, eller, boyun ve bacaklar uzatılmıştır. Bu dönemde elbiseler hep kabarık resmedilmiştir.

Medici Şapeli

Te Sarayı, Giulio Romano, 1526-34

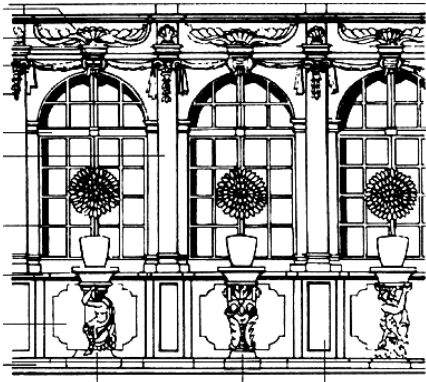
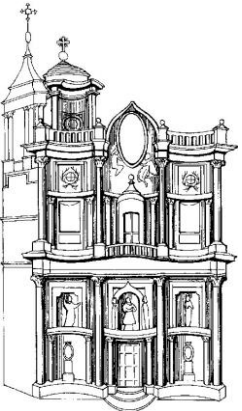

Medici Şapeli

BAROK TARZI / BAROK MİMARİSİ

Barok mimari, ilk olarak Rönesans'ın katı kurallarına bir tepki olarak İtalya'nın başkenti Roma'da ortaya çıkmıştır. Çok geçmeden 17. yüzyılda İtalya'nın en popüler üslubu olmuş ve diğer Katolik ülkelere yayılmıştır. İtalya'dan sonra İspanya, Portekiz, Avusturya, Güney Almanya, Belçika gibi Katolik ülkelere ve Latin Amerika'ya yayılmış bir üsluptur. Eğri hatların hâkim olduğu akımda özellikle İtalyan kiliselerinin duvarlarında tanrı ve mitolojik unsurların işlenmesi göze çarpar. Yine bu dönemin yapıları görkemli bahçelerle donatılmıştır. Barok mimarinin ilk örneği ise ünlü mimar Giacomo Barozzi da Vignolala (1507-1579) tarafından 1568 yılında Roma'da yapımına başlanan Gesu Kilisesidir. Katları birbirine bağlayan kıvrımlı köşe destekleri, eğrisel çizgiler, çıkıntılı çift ayak yapısı ve ışık gölge oyunları ile bu kilise, ileride ortaya çıkacak birçok kiliseye ilham kaynağı olmuştur.

San Pietro Bazilikası, Vatikan, Lorenzo Bernini

Gesu Kilisesi, Roma

Versay Sarayı/ Paris

Viyana Veba Sütunu

Berny Şatosu, Fransa

Aziz Paul Katedrali, Londra

ROKOKO MİMARİSİ

18. yüzyıl başlarında Avrupa'da Barok üslup popülerliğini kaybetmeye başlayınca yerini simetriye karşıt duran Rokoko aldı. Bu üsluptaki eserlerde bol kıvrımlar, gösterişli süslemeler ve altın varaklı malzemeler göze çarpar. Rokoko, Fransa'da daha çok soyluların savunduğu ve sahip çıktığı bir akım olmakla birlikte, hazcılığı sembolize eder. Dönemin soylu ve aristokrat kesiminin zevkini yansıtan Rokoko, Barok sanatın gösterişinden uzak, sade ve zariftir. Bu süsleme biçiminde C ve S şekillerinin yanı sıra deniz kabuğu motifleri ve bitkisel motifler kullanılmıştır. Bu akımda, derinlikten çok, güzellik ön plandadır. Rokoko, Barok sanatın hem zirvesi hem de çöküşü olarak görülür. Barok mimarisindeki ağır ve ciddi yapıtlardan sonra sanatçılar daha hafif bir tarza yöneldiler. Barok mimarideki dindarlık yerini dindışı mimariye bıraktı. Saraylardaki salonlar, duvardaki tablodan mobilyalara kadar Rokoko akımının etkisine girdi. Dekorasyon, tavan, duvar, köşe süslemeleri dışında porselen, mobilya, seramik gibi alanlarda da Rokoko etkisini gösterdi ve bu işlerde sanatçılar, motifin her yerini en ince ayrıntısına kadar işlediler.

Portogezde kilise

Sultan III.Ahmet Çeşmesi

Amalienburg Sarayı. Almanya

Sen Piyer Bazilikası, İtalya

Hotel de Matignon, Paris

Residenz Sarayı

Catherine Sarayı, St. Petersburg, Rusya

AMPİR ÜSLUBU

Fransa'da ortaya çıkan Neo Klasik üslup, Ampir olarak adlandırılır. İtalya'nın Mısırı fethinden sonra Napolyon'un bir İmparatorluk üslubu istemesi üzerine geliştirilmiştir. Ampir üslup Fransa'da 1800-1830'da etkili olmuştur. Fransa dışındaki ülkeleri de etkisi altına aldıktan sonra daha uzun bir süre varlığı konuşulmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti'nde XX. yy'ın başlarına kadar izleri görülmektedir. Genel bir dönem üslubu olarak yaşamasa bile eklektik üslup içinde Ampir üslup bezeme öğeleri kullanımı devam etmiştir. Bezeme de kendinden önceki Barok ve Rokoko'ya göre daha sınırlı kullanılmıştır. Öğeler birbirinden ayrı tek tek işlenmiş ve simgesel öğeler seçilmiştir. Doğadan hafiflikten uzaklaşma ve klasizme dönüş bu dönemde başlar. Sanat yine bir araçtır. İstenilen imparatorluğu yüceltmektir. Yüce sonsuzluk ölümsüzlük gibi kavramları vurgulayan bir simgesellik söz konusudur. Yatayda ve dikey arasındaki denge taşıyan ve taşınan arasındaki strüktürel denge boşluklarının doldurulması Ampir üslubun belirleyici öğeleridir. Tüm bu nitelikler Barok'a karşıt bir üslubun araçlarıdır. Yuvarlak kemer, madalyon çevresindeki ışınal çizgiler, üçgen alınlık, simetri, yüzey tasarımı kanatlı zafer alegorileri, cephe anlayışını biçimlendiren öğelerdir. Ampir, mermer yerine taş kullanımıyla malzeme anlayışı ile antikiteden ayrılır.

Askerlik gibi biçimler, Askerlerin yakalarına taktığı meşale, top gibi unsurlar gibi öğeler Ampir üslup öğeleridir. Osmanlı mimarilerinde kılıç bayrak demetleri gibi, müzik aletleri, vazo içindeki çiçek, uçları sivriltilmiş akant yaprakları, tüy, perde gibi öğeler alegorik öğeleri oluşturur. Osmanlı'da ampir sanat akımı özellikle II. Mahmut dönemi ile başlayıp cami, türbe, çeşme, sebilde kendini hissettirmiştir.

Topkapı Sarayı üst kısmı – İstanbul

**Sultan Mahmud Türbesi
yakınındaki sebil – Fatih/İstanbul**

Dolmabahçe Saat Kulesi – İstanbul

NEOKLASİK MİMARLIK

Geç Barok ve Rokoko'ya tepki olarak doğan ve klasik üsluba duyulan hayranlıkla Eski Yunan ve Roma mimarilerini veya 16.yy.'da İtalya'da gelişmiş olan klasik eğilimi, yani Rönesans'ı taklit eden resim, heykel, mimarlık anlayışdır. En saf versiyonunda Antik Yunan ve Antik Roma döneminin mimarisinden ve İtalyan kökenli bir mimar olan Andrea Palladio'dan esinlenilerek oluşmuş bir akımdır. Neoklasik mimari form olarak ışık gölge oyunu yerine duvarları vurgular, her duvar bölgesine de ayrı bir mimari kimlik vermeyi tercih eder.

Türkiye'de Batı etkisi altında gelişen yeni klasik örnekler arasında Sir Charles Barry'nin İstanbul'daki İngiliz Büyükelçiliği, Alexandre Vallaur'y'nin Arkeoloji Müzesi gibi yapıtları ile Teşvikiye Camisi sayılabilir.

Küçük Neoklasik şato, Paris

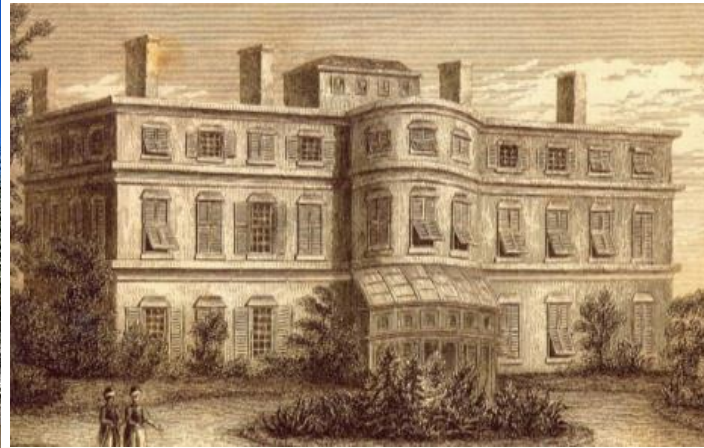
Londrada kilise

Pantheon PARİS.

Chiswick house. Londra

İstanbul'daki İngiliz Büyükelçiliği

Arkeoloji Müze . İstanbul

İngilyerede Saun Haus kapusu

ART NOUVEAU MİMARİSİ

Art Nouveau zarif dekoratif süslemelerin ön plana çıktığı, kıvrımların ve bitkisel desenlerin sıklıkla kullanıldığı bir sanat akımıdır. Köklerinin Britanya merkezli Arts&Crafts hareketine dek gittiği söylenebilir. Avrupa ve Amerika'yı etkilemiştir. Art Nouveau ismi 1896 yılında Paris'te açılmış olan ,dekoratif mobilya ve aksesuar satan bir mağazadan gelmektedir. Devlet salonuna kabul edilmeyen sanatçıların da bu tur eşyaların alım satımıyla ilgilenmeye başlamasıyla akım güçlenmiş ve anti akademik bir nitelik kazanmıştır. Birçok sanat ve mimarlık tarihçisinin ortak görüşü AN'yu birden fazla öğenin doğurduğu ve etkilediği yönündedir. Hareketin simgesi Secession (Ayrılık) binası, 1897'de ressam Gustav Klimt'in başını çektiği Avusturya'daki Ayrılıkçılar Hareketi'nin manifestosu olarak Viyana'da inşa edildi. Mimar Joseph Maria Olbrich binanın zafer, yücelik ve saflığı temsil etmesini istemişti. Bu hissi verebilmek için yapıyı sadece iki renkte, altın rengi ve beyaz olarak inşa etti. Kubbeyi ise altın kaplamalı 3 bin defne yaprağı biçiminde varakla oluşturdu (solda).

Ahmet Ratıp Paşa Köşkü- Acıbadem

Villiam Morris, Red House

Şişhane'deki Sarkuysan binası

Casa Batlló ve Casa Milà. Barselona

Victor Horta, Tassel Otel, Brüksel

**Art
Nouveau**

- FRANSA
- BELÇİKA

Modern

- İNGİLTERE
- RUSIYA

Jugendstil

- ALMANYA

Latince 'de "Bugüne Özgür» «ölçülü, zamana göre» anlamınılı 'Modermus' dan gelen, İngiltere ve Rus sanatında modern adlanan mimari üslubu, Amerika Birleşik Devletlerinde - "Tiffany", Fransa'da - "Art Nouveau", Almanya'da - "Jugendstil", Avusturya'da - "Seцессион", İtalya'da - "liberti", İspanya'da - "modernizmo", Hollanda'da - "Nieuwe Kunst", İsviçre'de - "ladin tarzı" (style sapin) adlanırdı ve onların her biri kendi özelliklerine sahipti.

Secession

AVUSTURYA

Liberti

• İTALYA

Tiffany

• ABD

Modernizmo

• İSPANYA

Nieuwe Kunst

• HOLLANDA

Style Sapin

• İSVİÇRE

EKLEKTİK ÜSLUP

Mimaride eklektik üslup, 19. ve 20. yüzyıllarda özellikle Avrupa ve Amerika'yı etkisi altına almış bir sanat akımı. Mimaride en çok karşıtlığı ortaya koydu. Bu eğilim klasikliğin yerini alıyor. Fakat eğer önceki tarz şehirlere düzenli bir düzen verdiyse, merkezlerin temelini attıysa, eklektizm mahallelerin katı yapısını doldurdu ve kent topluluklarını tamamladı. Bina sayısının sürekli artması nedeniyle dikkat çekmek için mümkün olduğunca çeşitliliği dekore etmeye çalışıyorlardı. Bu, elbette, tanıtım amaçlı yapıldı. Eklektik mimari, öncülerinden bolluğu ve çeşitli dekoratif unsurları bakımından farklıdır. Bu, yaratıcılara daha fazla hareket özgürlüğü ve yaratıcı düşünce genişliği kazandırdı. Eklektizm, Gotik, Barok, Rönesans, Bizans, Fince, Sözde-Rus vb. Üslubları bir araya getirdi. Neoklasik mimari akımının ses getirdiği bu dönemde yenilik ihtiyacından doğan eklektik mimarinin en önemli özelliği ise iki ya da daha fazla mimari stilin bir arada kullanılması. Diğer bir deyişle eklektik mimarinin diğer pek çok mimari akım gibi net özellikleri yok. Ayrıca yapıların süslemelerinde de farklı akımlardan beslenilebileceğini belirtmekte fayda var.

Macaristan Parlamento Binası

İstanbulda Haydarpaşa Garı

Almanyada Reystag binası.

Roma Adalet Sarayı. İtalya.

Pariste Sent-Ogüsten kilisesi

KAYNAKÇA

1. Kimlik Arayışı: I. Ulusal Mimarlık Akımı". MimarlikMuzesi.org. 2 Haziran 2015 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 10 Mart 2011.
2. Modernizm ve Ulusun İnşası, Sibel Bozdoğan, 2003". Arkitera.com. 7 Eylül 2020 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 26 Kasım 2010.
3. Mimarlık ve Kimlik Temrinleri- I: Türkiye'de Modern Yapı Kültürünün Bir Profili, Doç. Dr. Aydan Balamir, ODTÜ Mimarlık Bölümü". Mimarlık Dergisi, Mimarlar Odası Genel Merkezi. 19 Aralık 2015 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 10 Mart 2011.
4. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu. Radikal Gazetesi, Kitap Eki. 24 Aralık 2015 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 25 Ocak 2015.
5. Köksal, A. 2002. Türkiye Mimarlığında Modernleşme ve Ulusalçılık, Arredamento Mimarlık, (100+49)
6. Kuban, D. 1984. Çağdaş Kültürde Ulusal Üslup Nedir? Ne Değildir? Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri, İstanbul.